

การสืบสานวัฒนธรรมทอผ้าไหมกับวิถีชีวิตของชาวไทย

เชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์

ฟ้า เจริญรัมย์^{1*}

Fa Chareonram^{1*}

บทคัดย่อ

ผ้าไหมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม มีความงดงาม แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาช้านาน ตั้งแต่สมัยอดีต กระทั่งปัจจุบัน เป็นถิ่นอายุทางวัฒนธรรมแต่โบราณ ที่ชาวบุรีรัมย์ทุกเชื้อสายยังคงอนุรักษ์สืบทอดกันมา มีการส่งต่อความรู้ ด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากความรักและศรัทธาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ถ่ายทอดออกมาเป็นผืนผ้า ออกมาเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอด กระบวนการทอมีกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อทอออกมาเป็นผืนผ้าที่เกิดความสวยงาม อันเกิดจากความประณีตบรรจง ให้มีสีสันและลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น

วัฒนธรรมการทอผ้าไหมมีความสำคัญกับคนไทยเชื้อสายเขมรทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน ลวดลายผ้าไหมล้วนเกิดจากความประณีต ทั้งในด้านการออกแบบลวดลาย การย้อมสี ตลอดจนกระบวนการทอผ้าไหม ซึ่งใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะเป็นผืนผ้าออกมาสวยงาม และควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบสานไว้ให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่นสืบไป ซึ่งต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ให้ชนรุ่น ด้วยความศรัทธาในอาชีพนี้ ควบคู่กับวิถีการพัฒนาผ้าไหม ด้านสีสัน ลวดลายและสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทั้งยังให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่ความยั่งยืนทางอาชีพ และวัฒนธรรมการทอผ้าไหมสืบไป

คำสำคัญ : ผ้าไหม วัฒนธรรม ชาวไทยเชื้อสายเขมร

¹ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

¹ Faculty of Home Economic Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

* ผู้ประสานงานนิพนธ์ E-mail : fa-ja@rmutp.ac.th

1. บทนำ

ผ้าไหมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย สะท้อนความเป็นไทยอย่างลึกซึ้ง งดงาม และมีคุณค่า การทอผ้าไหม ถือเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่สมัยอดีตกระทั่งปัจจุบัน มีการส่งต่อความรู้ ด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากความรักและศรัทธาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ถ่ายทอดออกมาเป็นผืนผ้า ออกมาเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอด กรรมวิธีการทอมีกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะกว่าจะออกมาเป็นผืนผ้านั้น ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอกย้อมเส้นไหม กระทั่งเข้าสู่กระบวนการทอผ้าไหมออกมาเป็นผืนผ้าที่เกิดความสวยงาม อันเกิดจากความประณีตบรรจงในการทอผ้าไหม ให้มีสีสันและลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่สำคัญของประเทศ และจังหวัดบุรีรัมย์ นับเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในแถบนี้ แม้จะมีความหลากหลายเชื้อสายที่อาศัยในพื้นที่นี้ เช่น เชื้อสายไทยเขมร ส่วย ไทยลาวนางรอง หรือไทยโคราช แต่วัตถุประสงค์ของการทอผ้าไหมในอดีตนั้นล้วนเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มในครัวเรือนเพียงเท่านั้น แต่เนื่อง ในช่วงหนึ่งชาวบ้านในแถบนี้ประสบปัญหาความแห้งแล้งซึ่งติดต่อกันยาวนานประมาณ 6-7 ปี ทำให้ชาวบ้านไม่มีข้าวกิน จึงนำผ้าไหมไปแลกข้าว แลกเกลือจากหมู่บ้านอื่น หลังจากนั้นไม่นานทางราชการ เลขาธิการในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับทราบจึงรับสั่งให้ราชเลขาฯ มาซื้อผ้าและดูแลชาวบ้าน และได้สมัครเป็นสมาชิกศูนย์ศิลปาชีพ และได้รวมกลุ่มทอผ้าไหมขึ้นครั้งแรกที่ อำเภอนาโพธิ์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการค้าขายผ้าไหมอย่างแพร่หลายขึ้นในเวลาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านจึงทอผ้าไหมขึ้นอีกจำนวนมาก อีกไม่นานนักจึงประสบปัญหาทำให้ผ้าไหมที่ทอขึ้นมีจำนวนมากขายไม่ได้ เนื่องจากมีลวดลายและสีสันทที่คล้ายคลึงกันในทุกพื้นที่

ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุนงบประมาณ ในการพัฒนาผ้าไหมให้เกิดความแตกต่าง ด้านสีสันท ลวดลาย เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นขึ้นและยังให้ความรู้ในการจัดการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้เกิดการขาย มีความรู้ด้านช่องทางการตลาด อีกทั้งกลุ่มผู้ทอผ้าไหมได้มีการปรับตัวเพื่อพัฒนาผ้าไหมให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น โดยการสืบทอดของชนรุ่นหลังที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทอผ้าไหมกับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์

2. เนื้อหาสาระ

2.1 ชาวไทยเชื้อสายเขมรกับวัฒนธรรมการทอผ้าไหม

2.1.1 ชาวไทยเชื้อสายเขมร

ชาวไทยเชื้อสายเขมร หรือ “เขมรถิ่นไทย” เป็นชื่อทางวิชาการได้กำหนดขึ้น เพื่อเรียกผู้ที่พูดภาษาเขมรซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย เรียกตัวเองว่า “คแมร์” หรือ “คแมร์-ลือ” แปลว่าเขมรสูง เรียกชาวเขมรในกัมพูชาว่า “คแมร์-กรอม” แปลว่า เขมรต่ำ และเรียกคนไทยว่า “ซิม” ซึ่งตรงกับคำว่า “สยาม” ในภาษาไทย ปัจจุบันพบชาวเขมรถิ่นไทยอาศัยอยู่ใน จ. สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ปราจีนบุรี ตราด จันทบุรี ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว โดยชาวเขมรสูง ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตภาคอีสานตอนใต้ โดยในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในปี พ.ศ. 2324 ตั้งถิ่นฐานที่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชาวเขมรรุ่นสุดท้าย ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อปี พ.ศ. 2410 และได้สืบเชื้อสายต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ครอบครัวของชาวเขมรมีความคล้ายคลึงกับครอบครัวไทยพื้นเมือง คือ พ่อบ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว แม่บ้านดูแลภายในบ้าน มีการอยู่รวมกันหลายครอบครัว อาจประกอบด้วยปู่ย่า-ตายาย หลาน-น้าอา พ่อแม่ ลูกหลาน พี่น้องจำนวนมากครอบครัวใดที่มีลูกสาวหลายคน ส่วนมากอยู่ในชนบทมีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในปัจจุบัน หนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ว่างจากการทำนา ทำไร่ จะเดินทางไปรับจ้างในตัวเมือง และในกรุงเทพฯ เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา ประกอบอาชีพหลักของตน

ภาพที่ 1 คนชาวไทยเชื้อสายเขมร

ที่มา : <https://www.isangate.com/new/isan-ethnos/26-isan-land/ethnos>

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมของชาวบุรีรัมย์ ได้สืบทอดมาช้านาน เริ่มส่งเสริมอย่างจริงจังตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีการจัดตั้งสถานีเลี้ยงไหมปลูกหม่อนที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีการเสด็จตรวจเยี่ยมไหมบุรีรัมย์ โดยกรมหมื่นพิทยมหิตโรดม พระราชโอรส ลำดับที่ 38 อธิบดีกรมช่างไหมคนแรก ที่ระหว่างทางที่เสด็จทรงแต่งเพลง “ลาวดำเนินเกวียน” ขึ้น ปัจจุบันเรียกว่า “เพลงลาวดวงเดือน” จึงเป็นเพลงที่มีตำนานเกี่ยวข้องกับไหมบุรีรัมย์ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ก็ได้เสด็จตรวจเยี่ยมไหมที่หน่วยพุทไธสง และตั้งที่พักที่บริเวณที่ตั้งโรงเลี้ยงไหมพุทไธสง (บริเวณโรงพยาบาลพุทไธสงใน

ปัจจุบัน) มีการตั้งโรงสาวไหมขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอและศาลาวัดในพื้นที่นาโพธิ์ พุทไธสง เพื่อสอนให้กุลบุตรกุลธิดารู้จักทำไหมครบวงจร และกรมช่างไหมได้ย้ายการทดลองเลี้ยงไหมจากกรุงเทพฯ มาสมทบกับหน่วยเมืองพุทไธสง ทำให้ไหมบุรีรัมย์มีชื่อเสียงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และในปี พ.ศ.2520 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้รับเอากลุ่มทอผ้าไหมนาโพธิ์เป็นสมาชิกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในพระองค์ ในปี 2552 มีการก่อสร้างศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์ เพื่อรองรับแผนงานด้านการพัฒนาอาชีพตามโครงการส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งที่อำเภอนาโพธิ์ ซึ่งทรงเสด็จเยี่ยม จำนวน 5 ครั้ง จึงยกระดับฝีมือทอผ้าชาวบุรีรัมย์ให้ดียิ่งขึ้นเป็นต้นมา

สมัยอดีตถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า ผ้าไหมมีความสำคัญและสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของมนุษย์มานับตั้งแต่ยุคดั้งเดิมหรือในยุคสังคมบรรพกาล เป็นกลืนอายุทางวัฒนธรรมแต่โบราณ ที่ชาวบุรีรัมย์ทุกเชื้อสายยังคงอนุรักษ์สืบทอดกันมา และสอดคล้องกับวิถีของคนไทยเชื้อสายเขมรในอดีตซึ่งในสมัยก่อนประกอบอาชีพ เกษตรกรรม คือการทำนา ในช่วงเวลารว่างก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้น ได้มีกิจกรรมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อทอผ้าไว้สำหรับใช้ในครัวเรือน การทอผ้าไหมเป็นหน้าที่สำคัญของสตรีไทยในอดีต นิยมทอเป็นผืนผ้าเป็นสีพื้น และลวดลาย ทอเป็นผ้าสบ ไผ่ โสร่ง ผ้านุ่ง และผ้าห่ม ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ป้องกันการหนาวเย็นหรือเป็นอาภรณ์ปกปิดร่างกายเท่านั้น ผ้าไหมยังเป็นที่นิยมใช้ในงานประเพณี และพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่นงานรับขวัญหลาน งานยกเสาเอก งานขึ้นบ้านใหม่ บายศรีสู่ขวัญ งานแต่งงาน งานบวช และยังใช้เป็นของฝากญาติผู้ใหญ่ในเทศกาลสำคัญอีกด้วย โดยมีการพัฒนาสีส่น ลวดลายให้เกิดความสวยงามมากยิ่งขึ้น ตลอดจนทั้งผู้ทอนั้นมีความประณีต ละเอียดลออในการทอด้วยใจรัก ยังส่งผลให้ผืนผ้ามีความงดงามและมีคุณค่าต่อผู้สวมใส่มากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ทอและผู้สวมใส่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันดีงามในสังคม

ภาพที่ 3 วัฒนธรรมการทอผ้าไหมของชนชาวไทยเชื้อสายเขมร

2.2 ประเภทผ้าไหมของชนชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์

การสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหมนั้น ได้มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานมาก ทำให้มีการคิดค้น ออกแบบลวดลายและมีการพัฒนาต่อยอดสู่ชนรุ่นหลัง ซึ่งมีลวดลายดังนี้

2.2.1 ลายแบบดั้งเดิม

ลายดั้งเดิมของผ้าไหมบุรีรัมย์ มีสีลวดลายหลากหลาย ชนเผ่าไทยเขมนิยมผ้าไหมลายทางกระรอก (ผ้ากะเนียว) ผ้าอัมปรม ผ้าโฮล ผ้าลายลูกแก้ว ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า

2.2.1.1 ผ้าทางกระรอก หรือ “ผ้ากะเนียว” เป็นชื่อ ท้องถิ่นของกลุ่มเขมรถิ่นไทย คนไทยในถิ่นอื่นจะรู้จักผ้าชนิดนี้ว่า “ผ้าทางกระรอก” (กรมหม่อนไหม, 2561, หน้า 74) คำว่ากะเนียวในภาษาเขมรถิ่นแปลว่าพันกัน เป็นการบอกถึงกรรมวิธีการใช้เส้นไหมเส้นพุ่งต่างสีกันมาควบกัน เพื่อทอเป็นผ้า เมื่อที่ออกมาเป็นผืนผ้าจะทำให้เกิดการเหลือบสี ผ้ากะเนียวที่ทอสีล้วนนิยมใช้ปูเป็นโจงกระเบน

ภาพที่ 4 ผ้าทางกระรอก

ที่มา : <http://i-san.tourismthailand.org/6970>

2.2.1.2 ผ้าอัมปรม เป็นลายมัดหมี่โบราณของชาวไทยเชื้อสายเขมร ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ความ พิเศษของผ้าอัมปรม คือ เป็นผ้าที่มีกรรมวิธีการมัดหมี่แบบสองทาง คือ มัดทั้งเส้นพุ่ง และเส้นยืน ซึ่งแตกต่าง จากกรรมวิธีการมัดหมี่ทั่วไปในภาคอีสานของประเทศไทย ที่นิยมมัดหมี่เฉพาะเส้นพุ่งเท่านั้น เอกลักษณะและ ลักษณะพิเศษของผ้าอัมปรม คือ จะปรากฏลวดลายที่เป็นลายตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็ก ๆ ประมาณหัวเข็มหมุด ที่เกิดจากการมัดย้อมเส้นไหมทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน ให้มีลักษณะเป็นขีดเล็ก ๆ สั้น ๆ สีขาว

ภาพที่ 5 ผ้าอัมปรม

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=chaiwat4u&group=4&page=2>

2.2.1.3 ผ้าโฮล เป็นผ้ามัดหมี่ที่มีลักษณะเฉพาะ มีสีสันทัน และลวดลายมัดหมี่ที่โดดเด่น ลักษณะการทอจะทอเป็นจุดประ สลับกับเส้นตรง โดยใช้ไหมคู่ 2 สีทอสลับกันเป็นลาย ตลอดไปทั้งผืน มีลักษณะเป็นลายริ้วสลับกับลายมัดหมี่ ที่มีความกว้างประมาณครึ่งนิ้ว สลับกันไป

ภาพที่ 6 ผ้าโฮล

ที่มา : <https://sites.google.com/site/phathiy4phakh/pha-thiy-phakh-xisan/pha-hol>

2.2.1.4 ผ้าลายลูกแก้ว หรือผ้าเก็บ เป็นการทอโดยการเพิ่มตะกั่วให้มากขึ้นกว่าสองตะกั่วที่เป็นอยู่ลายผ้าที่ได้จะเป็นลายดอกนูนขึ้นมาตลอดทั้งผืนเป็นผ้าทอที่ต้องใช้เทคนิคความสัมพันธ์ในการเหยียบตะกั่วอย่างชำนาญ ใช้ในกลุ่มหญิงสูงวัยซึ่งนิยมนำไปย้อมดำด้วยลูกมะเกลือแล้วนำไปอบด้วยเครื่องหอมให้ติดกับเนื้อผ้านำมาเป็นผ้าเบี่ยงไหล่

ภาพที่ 7 ผ้าลายลูกแก้ว

ที่มา : www.oar.ubu.ac.th/old/images/docs/techno/paper/adi-8.pdf

2.2.1.5 ผ้าโสร่งเป็นผ้าไหมที่มีลวดลายที่เป็นเส้นตาราง มีทั้งคู่และเดี่ยว ทอด้วยไหมเข้้นควบ เมื่อกระทบกับแสง จะมีความเงางาม

ภาพที่ 8 ผ้าโสร่ง

2.2.1.6 ผ้าขาวม้า มีลักษณะเป็นผ้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความกว้างประมาณ 2 คอก ยาวประมาณ 3-4 คอก เป็นผ้าสำหรับผู้ชายใช้นุ่งแบบลำลอง ความกว้างจึงเท่ากับระยะจากเอวถึงกลางหน้าแข้ง ความยาวเท่ากับระยะพันรอบตัวแล้วเหลือเศษอีกเล็กน้อย โดยมากทอเป็นลายตารางเล็ก ๆ นิยมใช้ด้ายหลายสี และเกิดจากการควบเกลียวเป็นทางกระรอกก่อนการทอ มีการเก็บลายขิดเป็นรูปร่างต่าง ๆ ให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ภาพที่ 9 ผ้าขาวม้า

2.2.2 ลายประยุกต์

2.2.2.1 ผ้าลายหางกระรอกคู่ตีนแดง แต่เดิมวัฒนธรรมของชาวเขมร คือ ผ้าหางกระรอก ส่วนทางลาวมีชื่อเสียงเรื่องผ้าซิ่น ได้นำเอกลักษณ์ของทั้ง 2 เชื้อชาติมา ประยุกต์เป็นผ้าหางกระรอกคู่ตีนเป็นผ้าประจำจังหวัดบุรีรัมย์ อาจมีสีสันทันที่แตกต่างกันแต่ยังคง มีตีนซิ่นสีแดง

2.2.2.2 ผ้ามัดหมี่ลายประยุกต์ การทอผ้ามัดหมี่กับหลายรูปแบบ มีการ ดัดแปลงลายพื้นบ้านผสมกับลายโบราณที่ มีการผสมผสานลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ โดดเด่นมากยิ่งขึ้น มีการทอที่ใช้เทคนิคมากกว่า 2 ตะกอ ทำให้เนื้อผ้ามีความหนยิ่งขึ้น

2.2.2.3 ผ้าซิ่นตีนแดง หรือที่เรียกกันว่า “หมี่รวด” ประกอบด้วยสามส่วน คือ ส่วนหัวซิ่น ส่วนตัวซิ่น และส่วนตีนซิ่น โดยส่วนหัวซิ่น และตีนซิ่นจะทอเป็นผ้าไหมพื้น สีแดงสด อันเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม จึงเรียกว่า ซิ่นหัวแดงตีนแดง และประยุกต์เป็นผ้ามัดหมี่ตีนแดงประกอบด้วยสามส่วน คือ ส่วนหัวซิ่น ส่วนตัวซิ่น และส่วนตีนซิ่น โดยส่วนหัวซิ่น และ ตีนซิ่นจะทอเป็นผ้าไหมพื้นสีแดงสด มีการประยุกต์ลวดลายสร้างสรรค์จากลายโบราณมาทอ ผสมผสานรวมกันเป็นลายร่วมสมัยมากขึ้น

ภาพที่ 10 ผ้าหางกระรอกคู่ตีน ผ้ามัดหมี่ประยุกต์แดงและผ้าซิ่นตีนแดงประยุกต์

ผ้าไหมที่สวยงามในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ถักทอออกมาแต่ละผืนอันเกิดจากลวดลาย ดั้งเดิม สู่การพัฒนาต่อยอดลวดลายประยุกต์ในปัจจุบัน ล้วนมีสีสันทัน ลวดลายหลากหลาย เป็น เอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นให้มีความงดงามแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ของผู้ทอ และผสมผสานกับการต่อยอดความรู้ใหม่ของผู้ทอผ้านั้นด้วยเช่นกัน

2.3 การอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าไหมของชนชาวไทยเชื้อสายเขมรในปัจจุบัน

การทอผ้าไหมของชนชาวไทยเขมรนั้น เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันมา ช้านาน และยังคงมีการสืบสานการทอผ้าไหมเรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน จากการถ่ายทอดฝีมือการ ทอผ้าจากแม่สู่ลูกในครอบครัวเดียวกัน การรวมกลุ่มกันของคนทอผ้าในหมู่บ้าน และพัฒนาขึ้น มาด้วยการสร้างกลุ่มทอผ้าที่เข้มแข็งขึ้น เพื่อช่วยเหลือ แบ่งปัน การรวมกลุ่มเกิดจากผู้ทอผ้าที่มี ความรัก ความศรัทธาในการทอผ้าขึ้นมา และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มา อบรมให้ความรู้ด้านการออกแบบ การย้อมผ้าให้ได้คุณภาพ และการจัดการกลุ่ม จึงทำให้ สามารถจัดการทุกกระบวนการอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนบริหารจัดการกลุ่มที่ดี จึงทำ ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งในการอนุรักษ์ต่อยอดของชนรุ่นหลัง ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น มาปรับปรุงแก้ไขและออกแบบพัฒนาลวดลาย สีสันทัน ของผ้าไหม มี

การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ เพิ่มเติมเช่น ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า หมอนอิง เป็นต้น ทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการของผู้ซื้อมากขึ้น อีกทั้งคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี เข้ามาช่วยในกระบวนการบริหารจัดการ ช่องทางการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น ทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทั้งมีการรณรงค์จากหน่วยงานภาครัฐให้มีการสวมใส่ ผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอีกด้วย ถือเป็นกระบวนการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้

ภาพที่ 12 สัมภาษณ์กลุ่มทอผ้าบ้านสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

3. บทสรุป

ผ้าไหมถือเป็นเอกลักษณ์อันทรงคุณค่าของคนไทยในทุกภูมิภาค รวมทั้งชนชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งได้มีการสืบทอดกันมาช้านาน และยังคงมีการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่น โดยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการทอผ้า ทั้งที่เป็นการอนุรักษ์ลายดั้งเดิมและการประยุกต์ลวดลายให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น จากการพัฒนาลวดลายด้านการออกแบบ การย้อมสี และด้านเทคนิคกระบวนการทอผ้าไหม และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมีมาตรฐาน โดยได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ ด้านการให้การอบรมเพื่อให้มีองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม พัฒนาความรู้ด้านการปรับตัว โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย สามารถนำรายได้มาสู่ชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่ความยั่งยืนทางอาชีพการทอผ้าไหมและเป็นการสืบสานงานด้านผ้าไหมให้มีความคงอยู่ให้ยาวนานสู่ชนรุ่นหลังสืบไป

4. เอกสารอ้างอิง

- ทรงพันธ์ วรณมาศ. (2534). **ผ้าไทยลายอีสาน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/phathiy4phakh/pha-thiy-phakh-xisan/pha-hol>.
- ธนพร เวทย์ศิริยานันท์. (2548). **ภูมิปัญญาผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2543). **ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒนา จุฑะวิภาต. (2555). **ผ้าทอกับชีวิตคนไทย**. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิริ ผาสุก. (2545). **ผ้าไหมพื้นบ้าน : Handwoven thaisilk**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ศิริกัญญา หาญไชนะ. (2545). **เส้นสายลายไหม**. กรุงเทพฯ : cursaสาตราพร้าว.
- สมบัติ ประจัญสานต์. (2563). **กระบวนการเรียนรู้การออกแบบและผลิตผ้าไหมมัดหมี่ทอมือหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม จังหวัดบุรีรัมย์**. วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 12(2), 132-143.
- สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์. (20 มีนาคม 2556). **ผ้าไหมบุรีรัมย์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://burirambta.wordpress.com/2013/03/20>.
- สมพงษ์ ทิมแจ่มใส. (2543). **ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. (2536). **ผ้าไหมในวิถีชีวิตไทยยุคและไทยเขมร**. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.surin.ru.ac.th, <https://sites.google.com/site/phathiy4phakh/pha-thiy-phakh-xisan/pha-hol>
- Balue. (28 สิงหาคม 2561). **ผ้าหางกระรอก เอกลักษณ์ท้องถิ่นทางภูมิปัญญาของชุมชนบ้านสนวนนอก**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://travel.mthai.com/region/northeast/191095.html>
- Hug Buriram. (3 กรกฎาคม 2558). **สืบสานตำนานไหมบุรีรัมย์ ได้รับพระบรมมี สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.บุรีรัมย์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.youtube.com/watch?v=AHK6Jd3wudQ>.
- wikipedia. (13 กุมภาพันธ์ 2564). **ชาวไทยเชื้อสายเขมร**. เข้าถึงจาก วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A7>.